УДК 657.47

Ярослав Мех

ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ В РЕГІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ВИЯВЛЕННЯ РЕЗЕРВІВ ЗРОСТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У загальному вигляді проблему можна сформувати так – дослідження системних властивостей в економіці підприємств, регіонів як цілісних економічних систем, котрі характеризуються здатністю до інтенсивного розширювального відтворення за рахунок власних виробничих і фінансових ресурсів. Економічні реформи на Україні, кризові явища в окремих галузях промисловості вимагають перегляду традиційних підходів. Потрібні нові методологічні рішення, які акумулюють (вбирають) позитивний досвід як капіталістичного, так і соціалістичного господарювання, і водночас, якісно відрізняються від минулої практики. Методологічний інструмент пізнання, орієнтований на вивчення системних властивостей економічних процесів і явищ, тісно зв'язані з багатьма економічними науками, і зокрема, з регіональними дослідженнями, економікою підприємств тощо.

Досліджень за даним напрямом в економічний літературі недостатньо. Дана проблема практично започаткована лише у працях відомих вітчизняних вчених М.Долішнього, А.Мельник, Є.Савельєва, В.Гринчуцького, Я.Побурко, С.Вовканич, З.Герасимчук та ін. Однак, невирішеними залишаються проблеми теоретичного обґрунтування і методології практичного застосування способів дослідження системних властивостей цілісних економічних систем. На сьогодні в Україні здійснюється оцінка соціально-економічного стану в адміністративно-територіальних одиницях – областях, районах, населених пунктах. В їх розрізі формується статистична інформація, на основі якої здійснюються оцінки стану регіонів та обґрунтовуються управлінські, соціальні, економічні рішення щодо функціонування цілісних економічних систем. Тому досліджувані в статті питання мають зв'язок як з проблемами регіональної економіки так і вивченням її системних властивостей.

Формування цілей статті (постановка завдання). Коло питань, які підлягають аналізу за допомогою дослідження системними методами, можна подати так:

- самостійне підприємство як цілісна економічна система, головна ланка економіки країни, а його найважливішою системною властивістю є розширене відтворення (ефективна діяльність, використання внутрішніх резервів);
- економіка держави як цілісна суперсистема, яка складається із галузевих і регіональних цілісних економічних систем;
- регіональні цілісні економічні системи як основна організаційна форма управління господарством на рівні економічних районів;
- цілісні економічні системи щодо виявлення і мобілізації внутрішніх резервів підприємств – системною властивістю яких є пошук, виявлення і використання внутрішніх резервів самостійних підприємств, галузевих і регіональних цілісних систем.
- головне протиріччя цілісних економічних систем – це розбіжність між макроекономічними і мікроекономічними інтересами;
- головна формула управління господарством - що є вигідним для макроекономіки, повинно бути вигідним для мікроекономіки;
- головне завдання - розробка "блоку синхронізації", тобто методів, організаційних форм управління, механізмів, принципів узгодження інтересів на макро- і мікрорівнях;

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Дослідження системних властивостей регіональної економіки тільки тоді може виконувати основну мету – пізнання процесу управління, коли ми спрямуємо його на вивчення економічної системи у русі, цілісності, розвитку, єдності і протиріччі її структурних елементів. На наш погляд, особливість запропонованого нами методологічного підходу полягає у розгляді економічної системи як сукупності взаємозв'язаних і взаємозумовлених елементів, орієнтованих на реалізацію головної мети і, які мають здатність відтворювання за рахунок власних ресурсів та ефективного і раціонального їх використання.

У цьому зв'язку важливе значення має проведення відстеження динаміки таких головних системних властивостей, які характеризують, з одного боку, власний потенціал економічної системи, з іншого - відображають її відношення до зовнішнього середовища. До першої групи ми

відносимо самоорганізацію, самопланування, саморегулювання, а до другої - адаптивність, гнучкість, сумісність, автономність, ієрархічність, безпечність, і надійність.

Як відомо, відтворювальні процеси в економіці можуть здійснюватися у різних масштабах і з різною інтенсивністю. Чим це зумовлюється? Насамперед, зрілістю системи, рівнем її ефективності. Система може відтворювати себе в межах колишньої якісної визначеності або значно ширше за ці межі - на рівні нової якості. Перехід до більш високої якості означає, на нашу думку, розвиток системи управління. Таким чином, відтворення на новому якісному рівні за рахунок власних ресурсів та ефективного їх використання – головна властивість цілісних економічних систем. Такий процес можна назвати ефективним і інтенсивним розширеним відтворюванням, за рахунок використання внутрішніх резервів.

Дослідження системних властивостей цілісних економічних систем показало, що системоутворюючим компонентом будь-якої з них, на наш погляд, є ресурси, зокрема фінансові, матеріальні, трудові.

При цьому фінансові ресурси займають особливе місце. Згадані ресурси виступають вихідним фактором функціонування і розвитку виробництва, першопричиною обертання капіталу і поряд з суб'єктивним чинником – людиною – складають основу відтворювальних процесів.

З іншого боку, економічні системи, які не мають можливості забезпечувати фінансовими ресурсами свій розвиток, можуть стати лише структурною частиною іншої, більш розвинутої цілісної системи, яка не втратила, а набула здатність самофінансування власного інтенсивного і ефективного розширеного відтворювання.

Як бачимо, економічна цілісність визначається фінансовою самостійністю, фінансовою стійкістю і економічною незалежністю системи. Всі підсистеми, котрі входять до її складу не мають достатніх фінансових ресурсів для розширеного відтворювання, не залучають внутрішніх резервів і можуть лише входити до складу системи більш високого порядку тільки як структурний компонент. Звідси зрозуміло, що вони об'єктивно не можуть самостійно функціонувати і розвиватися.

Розглянемо застосування методології дослідження системних властивостей у трьох сферах: підприємстві, регіоні і ціноутворенні.

Виокремлення у якості цілісної економічної системи – підприємства як організаційної форми управління, має виняткове значення для формування ринкових відносин у нашій країні. При цьому, формулювання суті і змісту цілісної економічної системи дозволяє визначати принципи, на підставі яких підприємства можуть здійснювати самостійну діяльність. Ці принципи ідентифікують системні властивості самостійності і цілісності.

Звідси, не завжди і не будь-яке новостворене підприємство може успішно виступати як самостійний суб'єкт господарювання. До таких підприємств можна віднести, на наш погляд, тільки ті з них, у яких сконцентровані фінансові, матеріальні і трудові ресурси, достатні для інтенсивного і ефективного розширеного відтворювання. Особливо наочно, на нашу думку, характерні риси цілісних економічних систем виявляються у конкурентній боротьбі. Як показує світовий досвід, найбільш життєздатними підприємствами є ті, у яких наявні власні фінансові ресурси складають не менше 50% всіх необхідних засобів. Сприятливе співвідношення власних і позичених фінансових і ін. ресурсів забезпечує фінансово-економічну незалежність підприємств, визначає високий рівень їх платоспроможності, ліквідності, стійкості.

Однак справа не лише у цьому. Як показують проведені нами дослідження цього питання на ряді підприємств машинобудівної, паливно-енергетичної та легкої промисловості України, зростання власного капіталу цих підприємств водночас виступає вагомою передумовою їх науково-технічного розвитку. Концентрація капіталу дозволяє інтенсивно підвищувати капіталоозброєність і продуктивність праці, здійснювати значні науково-інноваційні роботи. Безперечно, що все це сприяє зміцненню конкурентних позицій підприємств галузі. Великі компанії у всьому світі є провідними суб'єктами сучасного світового господарювання. Вони задають стиль в розвитку техніки і технології, вирішенні соціальних і екологічних проблем, забезпечують технологічні і структурні зрушення в економіці. Тому, на наш погляд, сучасні великі підприємства, можна вважати класичним взірцем цілісних економічних систем.

Тенденція до формування великих компаній у кожній галузі, повинні визначати технічну політику цих галузей і економіки держави в цілому. Вона повинна посилюватися у зв'язку з інтеграцією виробничих процесів, яка є найважливішим резервом підвищення ефективності. Об'єднання повинно здійснюватися через відомі на Україні організаційні форми (наприклад, компанії, концерни), які мають виступати у ролі функціональних стратегічних елементів складного інтегрованого виробництва.

Дослідження показали, що цілісні економічні системи можуть мати власний життєвий цикл, який залежить від рівня концентрації виробничих потужностей на окремих ділянках системи, що входять у її структуру. Причому, на певному етапі останні самі набувають властивості – економічної цілісності. Самостійне функціонування стає більш вигідним як для них самих, так і для цілісних економічних систем. Вони відгалужуються від материнської компанії і набувають статус юридичних осіб. Дуже часто з цілісних економічних систем виділяються середні і малі підприємства, які мають специфічні особливості. Зокрема, разом з ознакою цілісності вони, як правило, мають чітку спеціалізацію, котра забезпечує їм високий рівень продуктивності праці і низьку собівартість продукції. Цілий ряд такого роду підприємств надалі йде по шляху концентрації і інтеграції виробництва, що дає їм можливість витісняти конкурентів з ринкового простору. Слід зазначити, що спеціалізація і диверсифікація виробництва не заперечують, а доповнюють один одного і, як показують проведені дослідження, найкращих результатів домагаються ті підприємства, котрі вдало поєднують і своєчасно використовують обидві згадані стратегії.

Досить часто в економічній літературі [6], [7] висловлюється думка проте, що нібито середні і малі підприємства є найефективнішими організаційними формами розвитку виробництва. При цьому підкреслюють їх легку керованість, гнучкість, швидку реакцію на зміну попиту в противагу великим компаніям. А загальновідомі труднощі, пов'язані з управлінням малими підприємствами на думку згаданих авторів долаються завдяки його побудові за принципом надання великої самостійності структурним підрозділам. Однак, логіка формування середніх і малих підприємств складна і суперечлива. Якщо на таких підприємствах відсутня спеціалізація, то, як правило, трудомісткість і собівартість продукції на них значно вище, а технічна озброєність праці нижче, ніж на спеціалізованих виробництвах. Причому велика вірогідність того, що за відсутності достатніх власних фінансових ресурсів для інтенсивного розширеного відтворювання, відсутність внутрішніх резервів зумовлять ситуацію при якій такі підприємства можуть потерпіти банкрутство.

З самого початку економічних реформ в країні нові підприємства стали з'являтися дуже швидко. Однак, це зумовило до певної міри руйнування існуючих десятками років промислових комплексів. Непоодинокі випадки коли цехи, ділянки, філіали, стають самостійними господарюючими суб'єктами. Звичайно, що така дезінтеграція не може бути корисною для національної економіки. Проблема ще й у тому, що більшість підприємств, що розділилися на окремі підрозділи, не мали і не мають фінансових і матеріальних ресурсів не тільки для розширеного, але і для простого відтворювання.

З позицій нашого методу дослідження системних властивостей в економіці можна було б, на наш погляд, наперед припустити, що такі підприємства не зможуть витримати жорстких вимог ринкових відносин. Практика підтвердила це. Так, при реструктуризації паливно-енергетичної, машинобудівної, бавовняної галузей промисловості не було збережено великих цілісних економічних систем, внаслідок чого енергосистеми, об'єднання бавовняної та текстильної промисловості залишились не тільки без системногенеруючих потужностей, але й без відповідного фінансового забезпечення. Це призвело у ряді випадків до призупинення інвестиційної і інноваційної діяльності, катастрофічного зростання обсягів фізично застарілого і морально зношеного устаткування, погіршення ефективності використання ресурсів, незадовільної реалізації програми реконструкції і модернізації виробничого обладнання цих підприємств тощо.

Очевидно, що при реструктуризації багатьох галузей промисловості і національної економіки в цілому, ще недостатньо використовуються наявні резерви цілісних економічних систем, які є, на наш погляд, більш зрілою, гнучкою, адаптивною, надійною і сучасною формою підприємств. Слід відмітити, що в таких системах найефективніше розвиваються внутрішні зв'язки, що робить їх стійкими і життєздатними. Разом з тим, цілісні економічні системи, можуть розгортати міжрегіональні зв'язки, котрі посилюють процес реалізації їх цільової функції – інтенсивного і ефективного розширеного відтворення, використання внутрішніх резервів.

Величезні резерви ефективності зростання виробництва, виявлення внутрішніх резервів закладені в створенні регіональних цілісних економічних систем. По суті регіональні цілісні економічні системи є органічною частиною економіки держави, котра здатна здійснювати інтенсивне і ефективне розширене відтворювання за рахунок власних виробничих і природних ресурсів. Територіально такі регіональні системи в основному співпадають з економічними районами України. Формування регіональних цілісних економічних систем може мати вирішальний вплив на розвиток інтеграційних процесів як між регіонами, так і усередині них. Це зумовлено самою природою регіональної цілісної економічної системи. Така система обумовлює розвиток, з одного боку, внутрішніх зв'язків для підвищення ефективності, виявлення і

використання внутрішніх резервів виробництва, з іншого - зовнішніх, міжрегіональних зв'язків, які дозволяють одержати додатковий ефект, додаткові резерви ефективності регіону.

Сам факт формування в економічному просторі держави обмеженої кількості систем, котрі б саморозвивалися, підвищить гнучкість і оперативність управління ними. Сьогодні такого ефективного управління немає і бути не може. Величезна кількість інформації, що поступає в центр з безлічі джерел суб'єктів господарювання, настільки перенавантажують управляючу систему, що ухвалення якісних управлінських рішень стає практично неможливим. Слід мати на увазі, що стан системи управління, що налічує більше 15-20 керованих суб'єктів, важко піддається прогнозуванню, а ефективно управляти з єдиного центру сотнями суб'єктів господарювання, нереально. Це переконливо можна довести розрахунками і підтвердити практикою.

Інтеграція суб'єктів господарювання в межах регіонів, котрі мають цілісну суть, є проявом природно-історичного розвитку організаційних форм управління. Наші дослідження дозволили встановити послідовність формування організаційних форм управління, зокрема: функціональна диференціація об'єктів - функціональна концентрація спеціалізованих виробництв - інтеграція функціонально концентрованих виробництв - інтеграція функціональних сфер діяльності - досягнення системної функціональності господарського комплексу регіону.

Аналіз розвитку організаційних форм управління показує, що провідним мотивом тут є підвищення ефективності і залучення внутрішніх резервів виробництва. Цим обумовлений, на наш погляд, і перехід на регіональні форми управління. Очевидно, що організаційні форми управління, котрі спираються на агрегатну і заводську форми концентрації виробництва вичерпали себе. Як бачимо стає необхідною подальша концентрація потужностей на основі спеціалізації в рамках регіону. Але і цього недостатньо. Організаційні форми управління в межах регіональних цілісних економічних систем створюють реальні передумови поглиблення інтеграційних процесів між різними галузями промисловості. Так, електроенергетика може інтегруватися з вугільною промисловістю. У свою чергу вугільна галузь може об'єднати зусилля з металургійною промисловістю. Можлива інтеграція підприємств військово-промислового комплексу і цивільного машинобудування, машинобудування і легкої промисловості.

За умови підвищення ефективності виробництва, використання виробничих резервів інтерес представляє не тільки вертикальна інтеграція стосовно технологічного процесу, але і, фінансова, в межах регіонів. Особливою формою інтеграції є міжрегіональні організаційні утворення, без чого немислиме створення єдиного господарського комплексу.

Ефект від інтеграції виробництва в регіонах виникає завдяки дії, на нашу думку, універсального закону економії часу, який виявляється в різних формах підвищення ефективності виробництва, ефективності використання виробничих ресурсів. Поза сумнівом є те, що територіальне і організаційне зближення виробничих систем, разом із зниженням питомих суспільно необхідних витрат у зв'язку з концентрацією спеціалізованих виробництв, стає могутнім чинником економічного зростання. Створення регіональних цілісних економічних систем дозволяє забезпечити наступні економічні вигоди:

- концентрувати матеріальні, трудові, фінансові, природні ресурси на вирішені значних виробничо-господарських програм;
- здійснювати значні науково-технічні, природоохоронні екологічні заходи, що мають загальноекономічне значення, і які не можуть бути проведені малими чи середніми підприємствами;
- маневрувати фінансовими і матеріальними ресурсами для вирішення назрілих соціально-економічних завдань;
- формувати у великих регіонах резервні фундації, що дасть можливість надавати оперативну фінансову допомогу суб'єктам, що входять до їх складу, при порушенні нормальних режимів функціонування і розвитку економічної системи;
- налагодити дієві фінансові відносини регіональних цілісних економічних систем між собою, з країнами близького та далекого зарубіжжя. Виникає виняткова можливість залучати іноземний капітал для нового будівництва, модернізації і реконструкції устаткування, технічного переозброєння і розширення виробництва;
- формувати ефективні ФБГ, котрі замикають великі матеріальні і фінансові потоки усередині регіону, спрямовуючи їх в першу чергу на регіональний розвиток;
- сприяти ліквідації неплатежів між підприємствами, а також підприємствами і державою, організувати дієвий контроль над проходженням платежів, виявляти стримуючі фактори у фінансових потоках;
- значною мірою розвантажити органи державного управління, що дасть можливість зосередитися їм на вирішенні стратегічних завдань;

- удосконалити фінансово-кредитну і податкову політику, оскільки весь тягар щодо вирішення економічних завдань переноситься з центру в регіони;

- спростити державну статистичну звітність - з регіональних цілісних економічних систем в центр поступатимуть тільки звіти по укрупнених економічних показниках, податкових надходженнях, об'ємах міжрегіональних поставок, експорту і імпорту.

Крім того, будь-яке вдосконалення регіонального управління повинне сприяти зміцненню цілісності держави. Це можливо тільки тоді, коли широко розвиваються господарські зв'язки між регіональними цілісними економічними системами. Вільна торгівля між регіонами стає найважливішим чинником забезпечення цілісності економіки держави. Зрозуміло, регіональні цілісні економічні системи не є панацеєю від всіх бід економіки. Разом з їх створенням значні зусилля потрібні для проведення заходів щодо вдосконалення структурної політики, ціноутворення, інвестиційної і інноваційної діяльності, розвитку державних форм управління, відновлення господарських зв'язків, здійсненню єдиної технічної політики в галузях паливно-енергетичного комплексу, інтеграції галузей по технологічному ланцюгу виробництва кінцевої продукції.

Виникає справедливе запитання: чи має негативні наслідки нехтування системними властивостями економіки? Що станеться, якщо ігнорувати системні властивості економіки і продовжити застосовувати традиційні "технології" реформування галузей промисловості, господарства в цілому? Як приклад, що ілюструє таку ситуацію, приведемо текстильну промисловість.

По-перше, дезінтеграція галузі перетворила її на сукупність організаційно-правових форм управління, які не здатні проводити ефективну науково-технічну політику. Так, дрібні текстильні виробництва, котрі залишилися у складі легкої промисловості, не можуть налагодити інтенсивне розширене відтворювання через відсутність достатнього фінансового забезпечення. Отже, такі виробництва, що становлять майже 70% їх загальної кількості, приречені на технічну і економічну деградацію, що, ймовірно, може викликати "загибель" виробничого апарату галузі.

По-друге, ігнорування інтересів регіонів при формуванні, наприклад, енергетичних систем, вилучення генеруючих потужностей, котрі обслуговують місцеві виробничі системи, негативно впливають на розвиток не тільки енергетики, але й інших галузей господарства регіону, зокрема легкої, консервної, машинобудування.

По-третє, в галузях регіону може розвинутися параліч інвестиційної і інноваційної діяльності, оскільки жодне мале чи середнє підприємство не зможе визначити ефективну науково-технічну політику і реально впливати на свою економіку.

По-четверте, погіршення інвестиційного клімату в будь-якій галузі регіону призведе до подальшого зниження науково-технічного рівня виробництва і, відповідно, зростанню суспільно необхідних витрат, а це зумовить підвищення рівня цін і значного зменшення доходів.

По-п'яте, реструктуризацію паливно-енергетичної галузі необхідно розгорнути в бік формування регіональних вертикально інтегрованих енергетичних комплексів, які створюють реальні умови для концентрації матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Спонукальною причиною організації таких комплексів є, на наш погляд, підвищення технічного рівня виробництва, скорочення суспільне необхідних витрат, зниження тарифів, зростання продуктивності праці. Водночас, все це може запобігти негативним наслідкам розвитку енергетичної бази країни, важливих галузей економіки, які в нинішніх умовах стають об'єктивною реальністю. Таким чином, ігнорування принципів системного розвитку будь-якої галузі має негативні, а інколи й непоправні наслідки. Дослідження системних властивостей в економіці може надати істотну допомогу в управлінні виробництвом, оскільки на науковій основі розставляє орієнтири для визначення меж економічних систем, усередині яких господарські відносини приймають відповідну визначеність.

Багато економічних проблем неможливо розв'язати, якщо не упорядкувати ціноутворення. Тому найважливішим питанням економічної політики стає перегляд методології встановлення цін, якщо остання не відображає теоретичних аспектів системних властивостей економіки. Діючій на практиці методології ціноутворення властиві істотні недоліки. Як відомо, у багатьох випадках вона побудована за витратним принципом. Розмір прибутку поставлений в пряму залежність від величини витрат. Очевидно, у такому разі підприємства не зацікавлені в їх зниженні. Звичайно, що справа не лише в тому, що формування прибуткової частини цін пропорційно поточним витратам стримує науково-технічний розвиток, і навіть не в тім, що така схема не враховує динаміку вкладеного капіталу. Головне, на нашу думку, що методологія встановлення цін котра практикується, не бере до уваги суспільної корисності виробленої продукції. Схема ціноутворення "витрати плюс прибуток" (не має значення пропорційно витратам або капіталу формується остання) - гальмо прогресу економіки. Не випадково

електростанції спалюють величезні зайві об'єми газу, вугілля, мазуту, та й промислові підприємства мало зацікавлені у застосуванні енергозберігаючих технологій.

Причиною такого стану, коли в цінах не відображається обмеженість ресурсів, багато в чому полягає в догматичному відношенні до методологічних основ ціноутворення. Версія, згідно якої ціни повинні формуватися тільки на основі суспільних витрат, визнаних ринковим контрагентом, означає вузько галузевий підхід до проблеми. Вона не враховує ефект використовування енергоносія або іншого продукту у споживача, тобто не відображає інтереси регіону чи всієї економіки держави як цілісної системи.

Необхідно мати на увазі, що ефект у споживача визначається у формі економії або вигоди, що також виражається в певних кількостях суспільної праці, які не слід не враховувати. Звідси, в ціні слід відображати як витрати виробника, так і ефект споживача.

Теорія попиту і пропозиції не дозволяє розкрити структуру ціни. Рівновага попиту і пропозиції не вказує, як формуються окремі частини витрат і ефекту, котрі формують рівноважну ціну. В останній важливе значення має ефект у споживача, який визначає спонукальні причини придбання продукції. Очевидно, що споживач не вкладе кошти в придбання такої продукції, яка не окупає витрати і не приносить додатковий дохід. Ця частина ціни і повинна стати основним об'єктом ділових відносин між виробником і споживачем, а також особливої уваги з боку державних органів при регулюванні цін.

Ціна також повинна перешкоджати марнотратному відношенню до продукції підприємств всіх галузей промисловості. Так, рівень цін не повинен заохочувати спалювання на електростанціях таких цінних для хімічної промисловості вуглеводневих продуктів, як природний газ і мазут. З системної точки зору абсурдним є витіснення вугілля і збільшення частки мазуту і газу в паливному балансі країни. Це веде до закриття шахт, звільненню шахтарів переселенню цілих міст через безробіття у вугільних басейнах, іншими словами, до величезних невиправданих витрат, які можна було б уникнути, якщо хоча б частину їх врахувати в цінах мазуту і газу. Розробки в цьому напрямі є перспективними і потребують подальших наукових розвідок.

Література

1.Алексеев А.С. Информационные ресурсы и технологии начала XXI века // ЭКО. – 2000. - №6 –С.84-100. 2.Костельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура // М.: ГУВШЭ, 2000. – 112с. 3.Гелбрейт Дж. Экономическая теория и цели общества.–М., 1997.-216 с. 4.Финансовый менеджмент: теория и практика / Под ред. Стояновой Е.С. – М.: Перспектива, 1996. – 405 с. 5.Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр "Академія", 2000–864 с. 6.Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Методологія статистичних оцінювань соціально-економічних процесів. (Збірник наукових праць). Випуск 3 (XLI) / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відповідний редактор академік НАН України М.І. Долішній. – Львів, 2003. – 479с. 7.Долішній М., Побурко Я., Карпов В. Про рівномірність економічного розвитку регіонів України // Регіональна економіка. – 2002. - №2.-С.7-17.

Анотація

Стаття присвячена проблемі дослідження системних властивостей економіки підприємства, регіону, держави. Особливість запропонованого методологічного підходу полягає в розгляді цілісної економічної системи як сукупності взаємозв'язаних і обумовлених елементів, котрі орієнтовані на реалізацію головної мети – ефективної фінансово-господарської діяльності за рахунок раціонального використання власних коштів і ресурсів.

Ключові слова: цілісні економічні системи, внутрішні резерви.

Annotation

The article is devoted to the problem of research of system properties of economy of enterprise, region, state. The feature of offered methodological approach consists in consideration of the integral economic system as aggregate of associate and conditioned elements which are oriented to realization of main purpose – effective financial-economic activity due to the rational use of the personal funds and. resources.

Keyword: integral economic systems, internal resources.